

Οι Πολιτιστικοί Και Δημιουργικοί Τομείς Στην Ελλάδα

Πώς μπορεί ο πολιτισμός να γίνει
μοχλός οικονομικής αλλά και
ευρύτερης ανάπτυξης για τη χώρα;

Μια έρευνα της διαΝΕΟσις

Οι Πολιτιστικοί και Δημιουργικοί Τομείς (ΠΔΤ) στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν σήμερα σημαντικές προκλήσεις. Η νέα έρευνα της διαΝΕΟσις, η οποία κυκλοφορεί και σε βιβλίο, **υπογράφεται από οκτώ ερευνητές** -ο καθένας ειδικός σε ένα διαφορετικό πεδίο του πολιτισμού- με συντονιστή του έργου τον σύμβουλο πολιτιστικής στρατηγικής **Χρήστο Καρρά**. Η μελέτη επιχειρεί να χαρτογραφήσει αναλυτικά και να σχολιάσει με συστηματικό τρόπο τους Πολιτιστικούς και Δημιουργικούς Τομείς στην Ελλάδα. Κυρίως, όμως, στοχεύει στο να φέρει στον δημόσιο διάλογο τα δεκάδες μέτρα πολιτικής που προτείνει για καθένα από τα γνωστά ή λιγότερο γνωστά προβλήματα τα οποία διατυπώνει.

Τα οφέλη του πολιτισμού

Στην οικονομία:

- Οι ΠΔΤ απασχολούν κατά κανόνα **νεότερους σε ηλικία και καλά εκπαιδευμένους** εργαζόμενους, άρα πιθανόν και πιο παραγωγικούς.
- Μια μελέτη του 2021, που διερευνάσε τον ρόλο των ΠΔΤ στη δημιουργία θέσεων εργασίας στο Λονδίνο, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι **κάθε θέση εργασίας στους ΠΔΤ δημιουργεί επίσης 1,9 θέσεις εργασίας** σε άλλους κλάδους.
- Η ανάπτυξη των ΠΔΤ **συμπαράσχει άλλους κλάδους** της οικονομίας, με τον τουρισμό να αποτελεί ίσως το πιο αυτονόητο παράδειγμα.

Στις πόλεις:

- Ο πολιτισμός συμβάλλει στο να έχουμε **καλύτερες και πιο βιώσιμες πόλεις**.
- Η ευρωπαϊκή πρωτοβουλία **New European Bauhaus** στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας έχει δράσεις πολιτισμού στην καρδιά της.
- Οι πολιτιστικές δράσεις και **ιδιαίτερα εκείνες που αφορούν τη σύγχρονη τέχνη** έχουν την ιδιότητα να **ζωντανεύουν έναν τόπο**, συμβάλλοντας στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Στην υγεία:

- Περισσότερες από 300 μελέτες δείχνουν τη **θεραπευτική συμβολή του πολιτισμού** στην ψυχική υγεία, την κοινωνική ενσωμάτωση και αλληλεπίδραση, ακόμα και στην αντιμετώπιση αναπνευστικών παθήσεων.
- Πολλές χώρες, ανάμεσά τους και η Ελλάδα, έχουν ανακαλύψει **προγράμματα συνταγογράφησης πολιτιστικών δράσεων** (θεάτρου, επισκέψεων σε μουσεία κλπ.) για θεραπευτικούς λόγους.

Στην εξωτερική πολιτική:

- Οι πολιτιστικές δράσεις **ασκούν δημόσια διπλωματία**: φέρνουν χώρες πιο κοντά και δημιουργούν σχέσεις που ωφελούν όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.

Μια ανεκμετάλλευτη ευκαιρία για την Ελλάδα

- Εισάγουμε περισσότερα πολιτιστικά προϊόντα** (αξίας €181 εκατομμυρίων) από όσα εξάγουμε (€110 εκατομμύρια).
- Ο πολιτιστικός τομέας απασχολεί **το 3% των εργαζόμενων στη χώρα**, αλλά παράγει **το 1,4% της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας** -μια ένδειξη χαμηλής παραγωγικότητας.
- Οι Έλληνες εργαζόμενοι στους κλάδους του πολιτισμού συνήθως δουλεύουν σε κατακερματισμένες **μικρές επιχειρήσεις με 2,3 εργαζόμενους** κατά μέσο όρο η καθεμία.
- Οι κρατικές δαπάνες για πολιτιστικές υπηρεσίες ανά κάτοικο είναι οι **χαμηλότερες στην Ευρώπη** -περίπου στο 1/5 του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Χρηματοδότηση

Η μελέτη διαπιστώνει γενικώς την έλλειψη πόρων για τον πολιτισμό:

- Λιγότερο από το 0,06%** του συνόλου του κρατικού προϋπολογισμού αφορά δαπάνες του Υπουργείου Πολιτισμού.
 - Οι ευρωπαϊκοί πόροι ειδικά για τον πολιτισμό είναι περιορισμένοι**, επομένως οι φορείς και οι επιχειρήσεις πρέπει να απομονώσουν πόρους που τους ενδιαφέρουν από πολύ ευρύτερα προγράμματα.
- Την περίοδο 2014-20 συμμετείχαν στο Creative Europe -το βασικό πρόγραμμα το οποίο αφορά μόνο τον πολιτισμό- **120 οργανισμοί από την Ελλάδα**, δηλαδή **3,56%** του συνόλου των φορέων.
- Πολιτιστικές δράσεις χρηματοδοτούνται επίσης από το **Horizon Europe** και το **Erasmus+**.
- Επιχειρήσεις του κλάδου αντλούν χρήματα και από **προγράμματα του ΕΣΠΑ** για μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
- Στο ελληνικό σχέδιο του Ταμείου Ανάκαμψης, οι επενδύσεις στον πολιτισμό "πιάνουν" **τον στόχο του 2% των Εθνικών Σχεδίων** για τον πολιτισμό.

Περιφερειακές ανισότητες

- Τα **3/4 της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας** του κλάδου του πολιτισμού αντιστοιχούν στη δραστηριότητα της Περιφέρειας Αττικής.
- 6 στις 10 επιχειρήσεις** του κλάδου έχουν την έδρα τους στην Αττική.
- Από τους 120 ελληνικούς οργανισμούς που στηρίχθηκαν από το Creative Europe την περίοδο 2014-20, **τα 3/4 είχαν τη βάση τους στην Αττική**.

Εργασιακά

- Οι ΠΔΤ απασχολούν περίπου **144.700 εργαζόμενους** (2022), περίπου 2,9% του συνόλου των εργαζόμενων στη χώρα.
- Οι άνδρες είναι πιο συχνά **αυτοαπασχολούμενοι** από τις γυναίκες.
- Οι εργαζόμενοι οργανώνουν τη δουλειά τους με ρευστό τρόπο γύρω από έργα και **ακολουθούν μη γραμμικές καριέρες**, οι οποίες συχνά διακόπτονται από θέσεις εργασίας μικρής διάρκειας.
- Πολλές φορές εργάζονται **σε καθεστώς επισφάλειας** χωρίς νομική συμφωνία ή απασχολούνται ταυτόχρονα από πολλούς εργοδότες.
- Κατά κανόνα βιώνουν μεγαλύτερη επισφάλεια συγκριτικά με άλλους κλάδους, λόγω του έντονου ανταγωνισμού και της ρευστότητας της δουλειάς τους **πρέπει συνεχώς να ανανεώνουν ή να επικαιροποιούν** τις δεξιότητές τους.

Ψηφιοποίηση και προσβασιμότητα

- Η πανδημία έφερε στην επιφάνεια τις **δυνατότητες της τεχνολογίας**.
- Η χρήση των νέων τεχνολογιών ενισχύει με πολλούς τρόπους **την προσβασιμότητα** των πολιτιστικών αγαθών.
- Στρεβλώσεις όπως **τα στερεότυπα φύλου και κοινωνικής τάξης** αποτρέπουν πολλούς ανθρώπους να έρθουν σε επαφή με τον κλάδο, είτε ως καταναλωτές είτε ως δημιουργοί.

Κλιματική κρίση

- Ο τομέας του πολιτισμού **συμβάλλει στην κλιματική κρίση στον βαθμό που του αντιστοιχεί**, π.χ. παράγαν 100 κιλτοτόνους διοξειδίου του άνθρακα και 23.000 τόνους αποβλήτων.
- Το **περιβαλλοντικό αποτύπωμα** των ελληνικών φορέων του πολιτισμού δεν έχει καταγραφεί.
- Το ελληνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας περιλαμβάνει έργα για την προστασία μνημείων από τις **συνέπειες της κλιματικής αλλαγής**.

Προτάσεις πολιτικής

Η έρευνα της διαΝΕΟσις καταλήγει σε πολλές βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες προτάσεις. Ενδεικτικά:

- Κατάργηση του φόρου κληρονομιάς/δωρεάς (στο 0,5%) στις δωρεές υπέρ κοινωφελών ιδρυμάτων.
- Διαχωρισμός των δράσεων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης που αφορούν τον πολιτισμό από τις υπόλοιπες -προκειμένου να δοθούν τα κατάλληλα φορολογικά κίνητρα.
- Θέσπιση πλαισίου και κινήτρων για επιχειρηματίες ή επενδυτές που θα ήθελαν να πειραματιστούν με επενδύσεις στις δημιουργικές βιομηχανίες.
- Επέκταση της σχετικής νομοθεσίας για τους angel investors (άρθρο 70Α του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος) και σε επενδυτές των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Τομέων.
- Παροχή ευρύτερων πακέτων κινήτρων (π.χ. μειωμένα δημοτικά τέλη), δικτύωσης ή παροχής υποδομών στο πλαίσιο μιας στρατηγικής δημιουργίας κόμβων δημιουργικότητας σε διάφορες περιοχές της χώρας.
- Παροχή κινήτρων όπως ο μειωμένος ΦΠΑ (π.χ. στο 6%) για την εισαγωγή και τοπική πώληση έργων τέχνης.
- Δημιουργία προγράμματος ψηφιοποίησης των πολιτιστικών αντικειμένων της χώρας.
- Συνεργασία με την Κοινωνία των Πολιτών, τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά κέντρα.
- Κωδικοποίηση της νομοθεσίας για τη διαχείριση των ψηφιακών πλεωρών του πολιτισμού.
- Ενθάρρυνση των συνεργασιών μεταξύ πολιτιστικών και μη φορέων (π.χ. μεταξύ μουσείων και νοσοκομείων).
- Υποστήριξη οργανώσεων με αντικείμενο την προσβασιμότητα της τέχνης, αλλά και την ευαισθητοποίηση του κοινού.
- Καταγραφή του αποτυπώματος των εποπτευόμενων φορέων του Υπουργείου Πολιτισμού (μουσείων, κλπ.) αλλά και των ψηφιακών υποδομών τους.
- Ανάπτυξη συνεργασιών του Υπουργείου Εξωτερικών με άλλους φορείς με στόχο τη διεύρυνση των αποδεκτών των πρωτοβουλιών πολιτιστικής διπλωματίας.
- Ενθάρρυνση της ανταλλαγής ανθρώπινου δυναμικού μέσω κατάλληλων πρωτοβουλιών και προγραμμάτων.
- Ενεργοποίηση της διπλωματίας πόλεων για την επίτευξη στρατηγικών στόχων.
- Σύνδεση της πολιτιστικής διπλωματίας και του τουρισμού με κινητοποίηση και ενεργή εμπλοκή της τοπικής αυτοδιοίκησης.